

AZ EGYMILLIÓ ÚJ MUNKAHELY VÁLLALÁS DILEMMÁI

Összefoglaló e-könyv bemutatójáról

Az egymillió új munkahely vállalás dilemmái címmel szervezett szakmai rendezvényt a MunkaügyiSzemle.hu folyóirattal együttműködve a Magyar Közgazdasági Társaság (MKT) Munkaügyi Szakosztálya 2026. március 5-én az MKT közösségi terében. A rendezvény előadói voltak: *László Gyula*, a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karának emeritus professzora, *Csath Magdolna* egyetemi tanár, az MKT Innovációs Szakosztályának alelnöke, és *Boda György*, a Budapesti Corvinus Egyetem emeritus docense, a Boda & Partners Kft. managing partnere, az MKT Munkaügyi Szakosztályának elnökségi tagja. A beszélgetés moderátora: *Bagó József*, a MunkaügyiSzemle.hu rovatvezető szerkesztője, az MKT Munkaügyi Szakosztályának elnöke volt.

A minikonferencia közvetlen előzménye volt, hogy „*Göröngyös út a XXI. századi teljes foglalkoztatás felé*”² címmel e-könyv jelent meg a MunkaügyiSzemle.hu gondozásában. A kötet azon online konzultáción alapult, amely az egymillió új munkahely megteremtését célzó vállalásról szóló vitairat továbbgondolásaként jött létre és a 2010-es évek foglalkoztatási helyzetét tekinti át. A kötet célja, hogy a közelmúlt foglalkoztatási politikájához is kapcsolódva segítse a jövőbeni munkaügyi vállalások kialakítását. A kötet megjelenésének alkalmából a neves szerzői gárda három tagja tartott előadást.

László Gyula az „egymillió új munkahely” terv, valamint a teljes foglalkoztatás koncepciójának rövid történetéről, azok magyar vonatkozásairól tartott előadást. Az „egymillió új munkahely” terv valójában régi felvetés, amely már 2004 előtt megjelent a szakmai gondolkodásban. A teljes foglalkoztatás európai uniós célja 2003-ban körülbelül egymillió új munkahely teremtését javasolta Magyarországnak középtávon. A csatlakozás utáni baloldali kormányok idején azonban ez a cél túl távolinak tűnt, hiszen a meglévő munkahelyek megőrzése is nehéz volt. 2008 után Orbán Viktor a gazdasági szereplőkkel együttműködve már megvalósíthatónak látta ezt a tervet. 2010-re megváltozott az elképzelés kontextusa, ekkor már társadalmi egyeztetés nélkül kívánta a jobboldali kormányzat elérni ezt a célt, amit azóta is folyamatosan életben tart. A megvalósítás során lényegében nem született új ötlet, az egyik fő elemnek számító közfoglalkoztatás is régóta jelen van Magyarországon. Az újdonság inkább a koncepció filozófiájában nyilvánult meg erőteljesen.

¹ Balog Ilona Ida közgazdász és közgazdász-tanár, METU

²A kötet letölthető: <https://real.mtak.hu/233067/1/G%C3%B6r%C3%B6ngy%C3%B6s%20%C3%BAt%20.pdf>

A terv megvalósulása körül azonban máig is sok a bizonytalanság. Elég nagy létszámúak azok a csoportok, amelyek esetében nehéz eldönteni, hogy a magyar gazdaságnak valóban előnyt jelentő új munkahely teremtés következtében dolgoznak-e. Ilyenek a közfoglalkoztatottak, a külföldön dolgozó magyar állampolgárok, az egyszerre több munkahelyen dolgozók, a fekete és szürke munkahelyek dolgozói. A foglalkoztatottak számát tekintve semmilyen számítás nem mutat ki az eredeti célkitűzésnek megfelelő egymillió új munkahelyet. Az ugyancsak megcélzott 75 %-os foglalkoztatási rátát azonban így is sikerült elérni 2019-ben, a csökkenő munkaképes korú népesség miatt. A képet az is árnyalja, hogy nem lehet egyértelműen megítélni a 2019-2021 között dúló pandémia hatását sem a vállalatok teljesítésére.

A felemás megvalósulás mellett az évek során fokozatosan élénkült a foglalkoztatáspolitikát érintő kritika is. A kezdeti várakozások a piaci erők erősödését és nem az állami beavatkozást preferálták, mégis inkább az utóbbi valósult meg. A kormányzat kényszerrel próbálta elérni az egymillió célt, a foglalkoztatási rugalmasság is a munkavállalóknak fájt jobban. A közfoglalkoztatás, amire nagyon jelentős forrást költöttek, megfelelő képzés hiányában nem tudta teljesíteni az átvezetés funkcióját a piaci foglalkoztatás felé és egyre inkább helyi hatalmi eszközzé vált. Sok területen megmaradt az alacsony képzettségi szint és a kompetencia hiány. A foglalkoztatáspolitikai alárendelődött az általános gazdaságpolitikának, a dinamikus kis- és középvállalkozások helyett a nagy, alacsony hatékonyságú összeszerelő üzemek szívták fel a munkaerőt.

Tágabb értelemben felvetődik a foglalkoztatás ilyen mérvű bővítését eredményező „teljes foglalkoztatás” koncepció értelmezésének problémája. Az eredeti piacgazdasági felfogás szerint szükséges a gazdaságokban valamennyi munkanélküliség, amit természetes tartaléknak tekinthetünk. Ezt az értéket kezdetben 3%-ban, később 6%-ban határozták meg. Magyarországon ezzel éles ellentétben állt a rendszerváltás előtti időszak azon felfogása, amely szerint formálisan nem létezhetett munkanélküliség, csak közveszélyes munkakerülés, azaz mindenkinek minden időszakban dolgoznia kellett. Az Európai Unió felfogása a korábbiaknál jobb kiindulási pontot adott, ennek új logikája szerint nem a munkanélküliség csökkentése, hanem a foglalkoztatás növelése a cél.

A teljes foglalkoztatás, bármely felfogását alkalmazzuk is, számos szempontból előnyös. A gazdaság számára munkaerőt biztosít a jövőbeni növekedéshez. A költségvetés számára több adóbevételt és kevesebb segélyezendő embert jelent. Társadalmi szempontból teljes foglalkoztatottság mellett kevesebb a bizonytalanság és a szegénység, megszüntethető a kirekesztettség, egészségesebb a közösség. A politikai szférában a teljes foglalkoztatottság azért jó, mert a szavazópolgárok elégedettsége magasabb, így nem utolsósorban kiváló PR eszköz is lehet a kormányzó erők számára.

Vannak azonban a teljes foglalkoztatásnak komoly árnyoldalai is. A munkaerő volumen hajszolás extenzív fejlesztéspolitikát eredményez. Az állandó munkaerő létszám növelési igénnyel a gazdaság nem tud leállni, be kell vonnia az alacsony végzettségűeket is, így alacsony lesz a termelékenység és nem ad ösztönzést az intenzív fejlődésre. Ez az oktatást is visszafogja, ami az állandósuló alacsony

jövedelemszint miatt kivándorlást indíthat el. Erősödik a központosítás, mert a foglalkoztatás túl magas szinten tartását az államnak finanszírozni kell. A normatív, támogató jogszabályok helyett egyre inkább a pályázati eszközök és a pénzügyi függőség válik fő szervező erővé. Végso soron csak a teljes foglalkoztatás eredeti céljait, a társadalmi és jövedelmi különbségek mérséklését nem tudják így megoldani és a teljes foglalkoztatás számos szociális problémát is eltakar.

László Gyula szerint szakítani kell a teljes foglalkoztatás mítoszával. Nem a munkanélküliség a legnagyobb ellenség és nem is a teljes foglalkoztatás a legjobb megoldás a munkaerő hasznosítására. A magas szintű, de versenyképes és fenntartható foglalkoztatás éppen elég a társadalom boldogulásához. Ehhez azonban partnerség és egészséges párbeszéd szükséges a gazdaságpolitika és a gazdasági szereplők között. Az állam feladata a valóban magas szintű oktatás biztosítása és azok segítése lenne, akiknek ez túl nehéznek bizonyul. Ezek a feladatok a magas gazdasági teljesítményből könnyen finanszírozhatók lennének, de nem ez az, ami most Magyarországon tapasztalható.

Csath Magdolna előadásában a gazdasági környezetről és a jövő legfontosabb teendőiről szolt a foglalkoztatás tekintetében. A rendszerváltáskor megszűnt munkahelyek helyére viszonylag gyorsan sok új munkahelyet kellett teremteni. Ehhez a futószalagon termelő nagy külföldi cégek behívása az országba megfelelő reakció volt. Az akkori szükséghelyzet megoldása azonban egy olyan, mennyiségi szemléletű munkaalapú társadalmat hozott létre, amely az alacsony képzettség fennmaradása és a felnőttképzés elmaradása mellett torzult gazdasági szerkezetet alakított ki, így versenyképességben az ország lemaradt. Az igazi baj az, hogy erről az útról azóta sem tért le a magyar gazdaság. A gazdasági szerkezet nem versenyképes és emiatt mára már a foglalkoztatottsági és munkanélküliségi mutatók is elkezdtek romlani, bár a közelmúltig javuló tendenciát mutattak. Mindez azt jelzi, hogy a magyar gazdaságban megjelentek a problémák, amelyek okai a belső gazdasági szerkezetben keresendők és nem csak a kedvezőtlen külső környezeti hatásokban.

A torz gazdasági szerkezet számos adattal illusztrálható. Az egyik legfontosabb jellemző a gazdaság és az export csökkenő komplexitása. Magyarországon ennek romlását az elmúlt években a GDP 17%-át kitevő feldolgozó iparon belül a járműipar túlméretezett, 25%-os aránya és annak szinte egyedüli fejlődése okozta. Az egy főre jutó GDP az EU átlagának 76%-a, amivel a 24. helyen, az IMD mutatókkal mért versenyképesség tekintetében 21. helyen, míg az Innovation Scoreboard mutatói alapján a 22. helyen, a bérköltségek viszonylatában 25. helyen áll Magyarország az Európai Unióban. A termelékenység alacsony, főleg a feldolgozóiparban, ahol az összeszerelés a legfontosabb tevékenység típus. Az egy ledolgozott óra alatt megtermelt hozzáadott érték nagy elmaradást mutat az európai országoktól, és főleg ez az alacsony termelékenység oka.

Arra a kérdésre, hogy lehetne-e ez másképpen is, Csath Magdolna egy nemzetközi összehasonlító elemzést hozott. Az összehasonlításban Dél-Koreát és Brazíliát vizsgálták meg, amelyek Magyarországhoz hasonlóan alacsony GDP/fő értékekről indultak és a növekedés beindítására a külföldi tőke beáramlását választották. Dél-Korea mintegy 15 évvel ezelőtt úgy döntött, hogy

stratégiát vált és a helyi tudásteremtést helyezi előtérbe. Nagy összegeket költöttek az oktatásra és a helyi vállalatok fejlesztésére. Az eredmény az lett, hogy Dél-Korea GDP/fő mutatója jelenleg a brazil mutató háromszorosa körül mozog, a dél-koreai gazdaság komplexitása a világon a 4. legmagasabb, míg Brazíliában ez alacsony maradt. A termékszerkezet tekintetében Dél-Korea fő export cikkei ma már a gépek, míg Brazíliából továbbra is főleg nyersanyagokat exportálnak.

A fenti példa is rávilágít, hogy a világ sok országában váltottak már a tudásalapú gazdaságra. Több friss kutatás is bizonyítja, hogy ez a folyamat mennyire előre haladt a világban az utóbbi években. Az ún. fizikai és intellektuális beruházások növekedésének összehasonlításából a WIPO adatai alapján az látszik, hogy míg az intellektuális beruházások értéke erősen növekszik, az ún. fizikai beruházások értéke csak lassan emelkedik. Az Európai Beruházási Bank adatai alapján jól látható, hogy az intellektuális beruházások részaránya az összes beruházásból Magyarországon nem érte el a 22%-ot 2020 és 2022 között, mialatt Dániában ez már 43% volt és folyamatosan növekszik. Mindez élesen jelzi, hogy a régi gazdaságfejlesztési út zsákutca. A felnőttoktatásba, a menedzsment tudásba kell beruházni, enélkül Magyarország talán örökre lemarad.

A jövőre való felkészültséget is a képzések és a digitális képességek statisztikái jellemzik a legjobban. A két terület összefüggését az jelzi, hogy a mesterséges intelligencia elterjesztése önmagában nagyon kevés, mert elsősorban olyan emberek kellene hozzá, akik használni tudják az eszközeit. A digitalizációt szervezeti átalakulásoknak kell megelőzniük, mert az új módszerek nem húzhatók rá a régi információáramlási rendszerekre. Ehhez menedzsment tudás szükséges. Mégis, a továbbképzésekben résztvevők aránya Magyarországon az Eurostat adatai szerint az egyik legalacsonyabb érték Európában, mindössze 11,8%. A digitális képességek tekintetében szintén rosszul áll Magyarország a környező országokhoz mérten. Bár erről a témáról manapság sok szó esik, az eredmények a társadalomban nem látszanak. A helyben megtermelt hozzáadott érték arányaiban is rossz gazdasági szerkezetet mutat Magyarország. A legmagasabb helyben hozzáadott értékeket képviselő műszaki és innovációs szolgáltató ágazatok részaránya a GDP-ben alacsony, míg a jelentősebb és növekedésben lévő feldolgozóipari ágazatokban a helyi hozzáadott érték alacsony. Magyarországon a csődök száma bár csökkenő, még mindig magasabb az EU-s átlagnál, míg az újonnan regisztrált vállalkozások száma elmarad az EU átlagától. Mindebből világosan következik, hogy bár a munkaalapú gazdaság eleinte indokolt volt, mára régen elavult. Megszilárdult egy fejlődésre képtelen gazdaságszerkezet, ezt pedig nem a háború alakította ki, hanem a belső döntések sorozata tette ilyenné.

Összefoglalva a fentieket, a munkaalapú gazdaság „kifújt”, Magyarországon mégsem indult el az áttérés a tudásalapú társadalomra. A gazdaság csapdába került, de ez nem növekedési, hanem fejlődési csapda. A fenntarthatósági célok elérése tekintetében Magyarország rosszul áll, elsősorban a felnőttképzésben maradt le. A társadalmi fejlődési index is alacsony, még a visegrádi országok között is csak az utolsó hely Magyarországé. Az itt kialakult foglalkoztatás ma már senkinek nem felel meg, itt alapos változásokra van szükség, méghez azonnal.

Boda György a foglalkoztatás mennyiségi szemléletének egyoldalúságáról beszélt előadásában. Előadását filozófiai oldalról indította, hangsúlyozva, hogy az egyoldalúság miatt nem lehet kiegyensúlyozottan beszélni valamely problémáról. Esetünkben az egyoldalúságot a mennyiségi szemlélet okozza, ami miatt az utóbbi évek foglalkoztatáspolitikai eredményeit sokan politikai sikertörténetként értékelik. Valóban igaz, hogy magas a foglalkoztatottak száma, elérte az öt milliót is, és ugyancsak általános nézet, hogy mindenkinek van munkája, aki dolgozni akar. Azonban, még ha mindez igaz is, meg kell gondolni, hogy a foglalkoztatási helyzet optimálisnak tekinthető-e Magyarországon. Boda György szerint erre a válasz nemleges. A kanti filozófia arra tanít, hogy a helyzetértékelésnél tegyük fel azt a kérdést, hogy törvényszerűen, általánosan is elfogadható-e jónak az, ami kialakult. Ennek alapján az a foglalkoztatás jó, aminek az elemeit is el lehet fogadni általános törvényként.

Ennek alapján a jelenlegi magyar foglalkoztatás kapcsán fontos megkérdezni, hogy jó-e az, hogy az új foglalkoztatottak nagy része (mintegy fele) külföldön dolgozik, Magyarország számára zéró termelékenységgel, míg az új munkahelyek 20%-a átlag alatti termelékenyséű közmunka és csak a maradék magasabb termelékenyséű. Ehhez képest mindenképpen jobb helyzetet jelentene, ha a munkahelyek többsége magas termelékenyséű lenne, és csak egy jól átgondolt, meghatározott százaléuk lenne közmunka és külföldi munka. Nem minden foglalkoztatás növekedés hasznos, még akkor sem, ha egyébként kezel néhány problémát.

Az optimális állapot nem feltétlenül a volumen terjedelmétől függ. Erre számos példa hozható a közgazdaságtudományon kívülről is. Az optimális táplálkozás például az, ami nem túl kevés, de nem is túl sok és a mennyiség mellett sokkal több figyelmet fordítanak a minőségre. Ugyanígy a gyógyításnál is ügyelni kell arra, hogy ha egy problémát kezelünk (pl. lázcsillapításkor), akkor azzal ne okozzunk még nagyobb kárt egy másik területen. Ráadásul a vasúti menetrendek példája még arra is megtanít, hogy a megoldásokat az időben is változó igényekhez is folyamatosan igazítani kell. Amennyiben tehát csak a volumennel foglalkozunk egy helyzet értékelésekor, az gyakran nagyon félrevezető lehet.

Magyarország gazdasági és munkaerőpiaci helyzetének jellemzésére konkrétan érdemes egy World Economic Forum (WEF) kutatás adatait elemezni. A WEF versenyképességi méréseket végez, mintegy 140 mutató felmérése alapján. A mutatókat 12 csoportba, ún. pillérbe aggregálják, ezek egyike a munkaerőpiac mutatóinak pillére. Az adatbázis némi átalakításával pókháló ábra segítségével mérhető össze a különböző országok versenyképessége. Boda György ezzel a módszerrel Magyarországot Szingapúrhoz, Ausztriához és Lengyelországhoz hasonlította. Minden szempontot figyelembe véve Lengyelország és Magyarország hasonló versenyképességgel rendelkezik ezen adatok szerint, de mind a ketten elmaradnak Ausztria és főleg Szingapúr mögött. Ebből az következik, hogy Magyarország a fejlett országok középmezőnyében foglal helyet, de sok, számára mintául szolgáló országhoz képest elmarad. A munkaerőpiac tekintetében, amiben sokak megítélése szerint „világbajnoki” szintű teljesítménye volt az országnak az utóbbi időben, a

versenyképességi adatok tanúsága szerint csak a 27. helyet szerezte meg a világon. Ez az adott pillérben az elérhető legjobb értékek 70%-a, vannak ennél jóval magasabb értékek is. A munkaerőpiac összetett jelenség, maga is sok mutatóval jellemezhető, azonban ezek közül szinte egyikben sem Magyarország a legjobb még a vizsgált négy ország között sem. Az egyetlen olyan munkaerőpiaci kategória, amiben a magyarok jobban teljesítettek a másik három vizsgált országnál, a külföldi munkaerő felvételének egyszerűsége volt.

Levonva a következtetéseket a fentiekből, megfogalmazható, hogy nem az a foglalkoztatás a legjobb, amely a legnagyobb, hanem az, amely optimális hosszú távú növekedést biztosít úgy, hogy mindenkinek legyen munkája, aki dolgozni akar. Ez konkrétabban azt jelenti, hogy az a jó foglalkoztatás, amely a leghatékonyabban szolgálja az átállást a tudástársadalomra. Azt, hogy ez a mennyiségi mutatók tekintetében mit jelent, senki sem tudja. Átgondolt stratégiára van tehát szükség, és semmiképpen sem a volumen hajszolására. Nem szélsőségekben kell gondolkodni, tehát fel kell adni az egyoldalú mennyiségi szemléletet!

Hozzászólóként **Juhász Imre**, az MKT Európai Unió Szakosztály titkára tett fel két kérdést az előadónak. Első kérdése az élethosszig tartó tanulásról és a munkahelyi képzésről szólt. Van-e értelme, lehetősége az államnak arra, hogy ezeket támogassa? **Csath Magdolna** szerint nem az államnak kellene ezt ösztönözni. Voltaképpen pénzzel, támogatással nem lehet sokat elérni ezen a területen. Jobb gazdaságszerkezetet és teljesítményorientált társadalmat kellene kialakítani olyan munkahelyekkel, ahová szükséges is a magasabb szintű tudás. **László Gyula** szerint is igaz, hogy egyedül egyik szereplő sem fog és nem is tud előrelépni. Az egyénnek, a vállalatoknak, az államnak és a képző intézményeknek közösen és együttműködve akarniuk kell az előrelépést. Ez elsősorban kultúra kérdése, vagy együttműködve elérik, vagy sehogy sem.

A második kérdés a növekvő regionális különbségekre vonatkozott. Van-e ötlet ezek csökkentésére a foglalkoztatás által? **Csath Magdolna** szerint itt is filozófiai váltás kellene. Fontos lenne a helyi fejlesztés. Fejleszteni kellene az oktatást helyben és élni kellene hagyni a helyi kisvállalkozásokat, amire jó lehetőség lehet az adómentesség. Az üzleti körülményeket kellene helyben javítani a helyi szereplők és az önkormányzatok összefogásával. **László Gyula** szerint a regionális fejlesztést sem szabad alárendelni a gazdaságpolitikának. A gazdaságpolitika alapvetően túl drágának talál mindent, aminek előre vivő hatása lehet. Átgondolt területfejlesztési stratégia szükséges, amibe beletartozik az oktatás fejlesztése is.

Az elhangzott előadások, a megvitatott kérdések mind jól alátámasztották a foglalkoztatási kérdések kezelésének, a problémák felismerésének sürgősségét és messzire nyúló hatását. A képzés, oktatás és a valódi tudás szerepét a változtatásban nem lehet túlhangsúlyozni, ami az előadások utáni kötetlen beszélgetésben is központi téma maradt - a rugalmasság, az egyénre szabottság és a regionális sajátosságok megvitatása mellett.

